पाठ – 8

संसारसागरस्य नायका:

अभ्यास:

Q1. एकपदेन उत्तरत-
(क) कस्य राज्यस्य भागेषु गजधर: शब्द: प्रयुज्यते?
(ख) गजपरिमाणं क: धारयति?
(ग) कार्यसमाप्तौ वेतनानि अतिरिच्य गजधरेभ्य: किं प्रदीयते स्म?
(घ) के शिल्पिरूपेण न समादृता: भवन्ति?

Answer. (क) राजस्थानस्य।

(ख) गजधर:।

(ग) सम्मानमपि।

(घ) गजधरा:।

Q2. अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत-
(क) तडागा: कुत्र निर्मीयन्ते स्म?
(ख) गजधरा: कस्मिन् रूपे परिचिता:?
(ग) गजधरा: किं कुर्वन्ति स्म?
(घ) के सम्माननीया: ?

Answer. (क) तडागा: सम्पूर्ण देशे निर्मीयन्ते स्म।

(ख) गजधरा: वास्तुकारणां रूपे परिचिता:।

(ग) गजधरा: नगरनियोजनात् लघुनिर्माण पर्यन्तं सर्वाणि कार्याणि कुर्वन्ति स्म।

(घ) गजधरा: सम्माननीया:।

Q3. रेखाङ्कितानि पदानि आधृत्य प्रश्न-निर्माणं कुरुत-
(क) सुरक्षाप्रबन्धनस्य दायित्वं गजधरा: निभालयन्ति स्म।
(ख) तेषां स्वामिन: असमर्था: सन्ति।
(ग) कार्यसमाप्तौ वेतनानि अतिरिच्य सम्मानमपि प्राप्नुवन्ति।

(घ) <u>गजधर:</u> सुन्दर: शब्द: अस्ति।
(ङ) <u>तडागा:</u> संसारसागरा: कथ्यन्ते।

Answer. (क) कस्य दायित्वं गजधरा: निभालयन्ति स्म?
(ख) केषां स्वामिन: असमर्था: सन्ति?
(ग) कार्यसमाप्तौ कानि अतिरिच्य सम्मानमपि प्राप्नुवन्ति?
(घ) के सुन्दर: शब्द: अस्ति?
(ङ) का: संसारसागरा: कथ्यन्ते?

Q4. अधोलिखितेषु यथापेक्षितं सन्धिं/विच्छेदं कुरुत-

(क)	अद्य	+	अपि	=	____________।
(ख)	____________	+	____________	=	स्मरणार्थम्।
(ग)	इति	+	अस्मिन्	=	____________।
(घ)	____________	+	____________	=	एतेष्वेव।
(ङ)	सहसा	+	एव	=	____________।

Answer.

(क)	अद्य	+	अपि	=	<u>अद्यापि</u>।
(ख)	<u>स्मरण</u>	+	<u>अर्थम्</u>	=	स्मरणार्थम्।
(ग)	इति	+	अस्मिन्	=	<u>इत्यस्मिन्</u>।
(घ)	<u>एतेषु</u>	+	<u>एव</u>	=	एतेष्वेव।
(ङ)	सहसा	+	एव	=	<u>सहसैव</u>

Q5. मञ्जूषात: समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- रचयन्ति ,गृहीत्वा, सहसा, जिज्ञासा ,सह

(क) छात्रा: पुस्तकानि ____________ विद्यालयं गच्छन्ति।

(ख) मालाकारा: पुष्पै: माला: ____________।

(ग) मम मनसि एका —————— वर्तते।

(घ) रमेशः मित्रैः —————— विद्यालयं गच्छति।

(ङ) —————— बालिका तत्र अहसत।

Answer. (क) छात्राः पुस्तकानि गृहीत्वा विद्यालयं गच्छन्ति।

(ख) मालाकाराः पुष्पैः मालाः रचयन्ति।

(ग) मम मनसि एका जिज्ञासा वर्तते।

(घ) रमेशः मित्रैः सह विद्यालयं गच्छति।

(ङ) सहसा बालिका तत्र अहसत।

Q6. पदनिर्माणं कुरुत-

	धातुः		प्रत्ययः		पदम्
यथा	कृ	+	तुमुन्	=	कर्तुम्
	हृ	+	तुमुन्	=	--------------------
	तॄ	+	तुमुन्	=	--------------------
यथा	नम्	+	क्त्वा	=	नत्वा
	गम्	+	क्त्वा	=	--------------------
	त्यज्	+	क्त्वा	=	--------------------
	भुज्	+	क्त्वा	=	--------------------

	उपसर्गः	धातुः	प्रत्ययः		पदम्
यथा	उप	गम्	ल्यप्	=	उपगम्य
	सम्	पूज्	ल्यप्	=	--------------------
	आ	नी	ल्यप्	=	--------------------
	पर	दा	ल्यप्	=	--------------------

Answer.

	धातुः		प्रत्ययः		पदम्
यथा	कृ	+	तुमुन्	=	कर्तुम्
	हृ	+	तुमुन्	=	हर्तुम्
	तृ	+	तुमुन्	=	तर्तुम्
यथा	नम्	+	क्त्वा	=	नत्वा
	गम्	+	क्त्वा	=	गत्वा
	त्यज्	+	क्त्वा	=	त्यक्त्वा
	भुज्	+	क्त्वा	=	भुक्त्वा

	उपसर्गः	धातुः	प्रत्ययः		पदम्
यथा	उप	गम्	ल्यप्	=	उपगम्य
	सम्	पूज्	ल्यप्	=	सम्पूज्य
	आ	नी	ल्यप्	=	आनीय
	प्र	दा	ल्यप्	=	प्रदाय

Q7. कोष्ठकेषु दत्तेषु शब्देषु समुचितां विभक्तिं योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

यथा- विद्यालयं परितः वृक्षाः सन्ति। (विद्यालय)

(क) —————— उभयत: ग्रामा: सन्ति। (ग्राम)
(ख) —————— सर्वत: अट्टालिका: सन्ति। (नगर)
(ग) धिक् ——————। (कापुरुष)

यथा- मृगा: मृगै: सह धावन्ति। (मृग)
(क) बालका: —————— सह पठन्ति। (बालिका)
(ख) पुत्र —————— सह आपणं गच्छति। (पितृ)
(ग) शिशु: —————— सह क्रीडति। (मातृ)

Answer. यथा- विद्यालयं परित: वृक्षा: सन्ति। (विद्यालय)
(क) ग्रामम् उभयत: ग्रामा: सन्ति। (ग्राम)
(ख) नगरम् सर्वत: अट्टालिका: सन्ति। (नगर)
(ग) धिक् कापुरुषम्। (कापुरुष)

यथा- मृगा: मृगै: सह धावन्ति। (मृग)
(क) बालका: बालिकाभि: सह पठन्ति। (बालिका)
(ख) पुत्र पित्रा सह आपणं गच्छति। (पितृ)
(ग) शिशु: मात्रा सह क्रीडति। (मातृ)